

Przyjaźń jako relacja społeczna w filozofii Platona i Arystotelesa

Artur Andrzejuk

Katedra Historii Filozofii
Starożytnej i Średniowiecznej

Plan

- Greckie pojęcie przyjaźni – *philia*.
- Idealistyczna koncepcja przyjaźni u Platona.
- Polityczna rola platońskiej przyjaźni.
- Arystotelesowska koncepcja przyjaźni jako relacji międzyludzkiej.
- Społeczne aspekty arystotelesowskiej koncepcji przyjaźni
- Najistotniejsze różnice w ujęciach przyjaźni u Platona i Arystotelesa i ich konsekwencje.

Przyjaźń grecka

Jest to ... zjawisko o wiele szersze od tego, co my w naszych do cna zindywidualizowanych społeczeństwach rozumiemy przez słowo „przyjaźń”. Szeroki zakres greckiego pojęcia *philia* stanie się bardziej zrozumiałą, jeśli weźmiemy pod uwagę dalszy jego rozwój aż do bogato wycieniowanej teorii przyjaźni w Arystotelesowej *Etyce nikomachejskiej*, która w prostej linii wywodzi się z etyki Platona (*Paideia*, 741).

Polityczne znaczenie przyjaźni u Platona

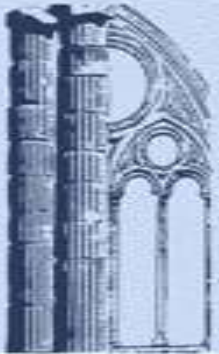

- Niepodobna przecież działać bez ludzi życzliwych i wiernie oddanych, a odnaleźć dawnych przyjaciół nie było znów tak łatwo.
- (*List siódmy* 325d).

***Lizys: przyjaźń jest tęsknotą za
Dobrem, które stanowi zarazem Piękno***

- — Ja to mówię dlatego, żeby was te wszystkie inne rzeczy, któreśmy nazwali miłymi ze względu na tamto pierwsze, nie wprowadzały w błąd. To są jak gdyby jakieś jego widziadła. A tamto pierwsze i jedynie ono tylko jest tym, co naprawdę miłe.

Przyjaźń i państwo w ujęciu Platona

- «Pierwszym Przyjacielem» jest nic innego, jak tylko pierwsze i absolutne Dobro.
- Do podobnych wniosków Platon dochodzi w swoich analizach o miłości.
- Koresponduje to platońską koncepcją państwa, którego cel jest ostateczny, pozaziemski, eschatologiczny.
- Tym celem jest po prostu zbawianie człowieka.

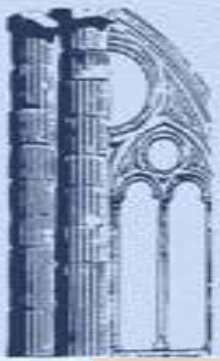

Polityka jako wychowanie

Sokrates: Więc do której mnie namawiasz służby około państwa; powiedz mi jasno i wyraźnie! Do walki z Ateńczykami o to, żeby byli jak najlepsi? mam być lekarzem, czy mam być pacholkiem, który ma z nimi obcować dla ich przyjemności?

(Gorgiasz, 521 a)

Przyjaźń w etyce Arystotelesa

- „Dla człowieka najprzyjemniejszą rzeczą jest człowiek” (EE 1237a 29).
- Taki stosunek do człowieka stawia Arystotelesa niewątpliwie wśród największych przyjaciół ludzkości (Witold Wróblewski)

Spółeczny aspekt przyjaźni: przyjaźń w małżeństwie i rodzinie

- Między mężem a żoną uczucia miłości zdają się być czymś naturalnym; z natury swej bowiem człowiek jest istotą stworzoną do życia we dwoje raczej niż do życia w społeczności państwowej ...Dlatego wydaje się, że w tej miłości łączy się przyjemne z pożytecznym. Może się ona jednak opierać też na cnocie. (Etyka nikomachejska 1162 a)

Przyjaźń spoiwem wspólnot

Stąd słusznie mówi przysłowie, że „między przyjaciółmi co moje, to twoje”; na wspólnocie bowiem polega przyjaźń. Owóż wszystko, co mają bracia czy koledzy, jest ich wspólną własnością; to zaś, co mają wszyscy innego rodzaju [towarzysze], jest nią tylko w ograniczonej mierze, u jednych w większej, u innych w mniejszej; bo i spośród przyjaźni jedne są bardziej, inne mniej ścisłe. 1159 b

Przyjaźń więzią społeczną

Wydaje się też, że istotą więzów łączących państwa jest przyjaźń i że prawodawcy bardziej się o nią troszczą niż o sprawiedliwość; bo zgoda zdaje się być podobną do przyjaźni, a o zgodę najbardziej zabiegają prawodawcy, pragnąc ile możliwości usunąć spory i kłótnie, które są objawem wrogości. I ludziom, którzy żyją w przyjaźni, nie trzeba wcale sprawiedliwości, ludzie natomiast, którzy są sprawiedliwi, potrzebują mimo to jeszcze przyjaźni, a najwłaściwszą formą sprawiedliwości jest, jak się zdaje, ustosunkowanie się przyjazne. 1155 a.

Przyjaźń a ustrój państwowy

- Każdemu z tych ustrojów państwowych odpowiada jakaś forma przyjaźni – o tyle, o ile odpowiada mu też jakaś forma sprawiedliwości. 1161 a.
- W ustrojach tedy despotycznych przyjaźń i sprawiedliwość w słabej tylko występują mierze, w demokracjach natomiast w bardzo silnej, bo równi sobie obywatele mają wiele ze sobą wspólnego. 1161 b.

Wnioski na temat społecznego charakteru arystotelesowskiej teorii przyjaźni

„Można zaryzykować stwierdzenie, że wszędzie, gdzie mamy do czynienia ze wspólnotą osób, czymś niezbędnym będzie przyjaźń. Tak więc w zakres tej relacji wchodzi wzajemne odniesienia w domu, w szkole, pracy, wszędzie tam, gdzie kontaktują się ze sobą osoby. To właśnie osoby są naszym właściwym środowiskiem, w którym wznosimy się, wychowujemy się i kształcimy, a normalną... atmosferą, sprzyjającą naszemu rozwojowi jest miłość w postaci przyjaźni”.

Porównanie ujęcia Platona i Arystotelesa

PLATON

- Przyjaźń elementem platońskiej „mistyki politycznej”
- Stanowi ją pożądanie idei Dobra/Piękna
- Cel przyjaźni jest zbieżny z celem państwa

ARYSTOTELES

- Przyjaźń wynika z koncepcji człowieka jako istoty rozumniejszej i społecznej zarazem.
- Łączy ze sobą jednostkowych ludzi
- Stanowi najwłaściwsze „tworzywo” wszelkich ludzkich wspólnot

WNIOSKI

- Platon traktuje przyjaźń ideologicznie; spełnia ona rolę w jego polityce, w której całość (państwo) jest ważniejsza od części (obywateli)
- Arystoteles pojmuje wszelkie społeczności jako związki jednostek; przyjaźń jako relacja międzyludzka stanowi spoiwo tych społeczności.

